

2025–10-30

Regeringskansliet
Socialdepartementet

Diarienummer S2025/01127

Remissyttrande över: Ansvaret för hälso- och sjukvården (SOU 2025:62)

Pensionärernas riksorganisation, PRO, är Sveriges största pensionärsorganisation med cirka 260 000 medlemmar. Vi har av Socialdepartementet beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på betänkandet Ansvaret för hälso- och sjukvården (SOU 2025:62).

PRO tackar för möjligheten att yttra sig över betänkandet.

Inledande synpunkter

Utgångspunkten för PRO är att det ska finnas en tillgänglig hälso- och sjukvård för ett liv i hälsa för alla. Hälso- och sjukvården är med andra ord till för alla och den ska ges på lika villkor och betalas solidariskt via skattesystemet. Behoven ska styra. Vården ska vara likvärdig över hela landet.¹ Så är inte fallet idag, vilket har fastslagits ett otal av gånger under de senaste decennierna så även i denna omfattande och mycket gedigna utredning.

PRO delar den övergripande bilden att det förekommer allt för många omotiverade skillnader inom och mellan regionerna, när det gäller tillgången till hälso- och sjukvård inklusive hjälpmedel och mediciner. Dessa markanta utmaningar återfinns i stor utsträckning även i den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården som dock inte är föremål för detta betänkande. Vidare instämmer PRO i att patientlagen idag allt för ofta inte efterlevs.

Ovanstående är inte bara orimligt men strider även mot bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen om vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.

Nedan finns PRO:s synpunkter på de konkreta förslagen från den parlamentariska kommittén när det gäller ett stegvis och långsiktigt införande av ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården.

Synpunkter på kapitel 3.1 Kommitténs bedömning av ett helt statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården

Kommitténs bedömning: Kommittén bedömer att en huvudmannaskapsförändring kan innebära både risker och möjligheter. En så omfattande och genomgripande förändring finns det inte ett brett

¹ PRO (2022): "Handlingsprogram. Gäller 2022-2026" [PRO Handlingsprogram A5 2022 final uppslag.pdf](#) [251002]

parlamentariskt stöd för. Kommitténs ledamöter värderar de väntade fördelarna och nackdelarna med ett helt statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården olika.

Ledamöterna från S, M, V, C, MP och L ser att det saknas underlag som pekar på att ett helt statligt huvudmannaskap skulle leda till förbättringar, samt att det finns stora risker och höga genomförandekostnader och gör därför bedömningen att en sådan förändring inte bör genomföras. Ledamöterna från SD och KD bedömer att underlaget ger stöd för att det finns starka skäl och behov av ett helt statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården.

PRO:s kommentarer: PRO delar riksdagsmajoritetens samlade bedömning. Det är dock önskvärt att staten kliver in och tar ett större ansvar än fallet är idag på en rad områden, vilket bland annat tas upp i betänkandets kapitel 3.4. Det är ett steg mot att hälso- och sjukvården kan bli mer jämlik och jämställd. Dagens skillnader mellan regioner, och som sagt även inom regionerna, när det gäller tillgång till och kvaliteten av hälso- och sjukvården är på många områden oacceptabla.

Synpunkter på kapitel 3.2 Kommitténs bedömning av ett delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården

Kommitténs bedömning: Kommittén avråder från ett delvis statligt huvudmannaskap med innebörden att dela tillhandahållansvaret för hälso- och sjukvården mellan kommunerna, regionerna och staten.

PRO:s kommentarer: PRO instämmer i denna avrådan.

Synpunkter på kapitel 3.4 Kommitténs bedömning av ett utökat statligt ansvar för hälso- och sjukvården

Kommitténs bedömning: Kommittén bedömer att staten bör ta ett utökat ansvar för ett antal områden och frågor i hälso- och sjukvården i syfte att skapa bättre förutsättningar att möta dessa krav. Områden där staten bör ta ett större ansvar och därmed också stärka sin styrning är kompetensförsörjning, läkemedel, vaccinationer, screening, rättspsykiatrisk vård och luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter. Detta innebär ett betydande statligt ansvar och en väsentligt ökad statlig styrning och kontroll inom dessa delar av hälso- och sjukvården.

PRO:s kommentarer: PRO delar denna bedömning till fullo. Vi är särskilt glada att läkemedel, vaccinationer och screening är områden där kommittén gör bedömningen att staten i fortsättningen ska ta ett större ansvar vilket inkluderar att stärka sin styrning och kontroll väsentligt.

När det gäller läkemedel så är det centralt att förskrivningen av ibland livsviktiga mediciner för bland andra äldre inte lämnas över till regionernas godtycke eller plånböcker, men ges efter behov och utifrån de nationella rekommendationerna som föreligger. Även om lagstiftning redan har införts med försämringsringar av högkostnadsskyddet för läkemedel, så är det också viktigt att staten i fortsättningen följer upp denna förändring och utvärderar vilka konsekvenser försämringsringarna har fått exempelvis avseende hur många personer som avstår från att hämta ut sina mediciner och hur det bedöms påverka deras hälsa.²

PRO anser att ett kostnadsfritt vaccinationsprogram för äldre skulle gynna den äldre generationen och samhället i stort, sistnämnda även ur en ekonomisk synvinkel. En sådan satsning skulle omfatta

² PRO (2025): "PRO: Stoppa förslaget som gör medicinerna dyrare" [PRO: Stoppa förslaget som gör medicinerna dyrare | PRO](#) [251002]

vaccinationer mot covid-19, influensa, bältros och pneumokocker. Satsningen skulle följa samma modell som barnvaccinationsprogrammet och alla över 65 år skulle bli kallade till vaccination. PRO:s förhoppning är att en ökad statlig styrning skulle kunna bidra positivt till att ett sådant vaccinationsprogram införs.³

På samma sätt är det viktigt att ambitionerna runt screening i hela Sverige höjs. PRO vill se att alla äldre från och med 65 års ålder erbjuds hälsosamtal och hälsoundersökning vart tredje år fram till 75 års ålder och därefter vartannat år. Alla män ska ges möjlighet till undersökning för prostatacancer från 50 års ålder. Alla kvinnor ska erbjudas mammografi från 40 års ålder och uppåt. Alla pensionärer ska erbjudas undersökning för upptäckt av tjock- och ändtarmscancer samt aortabråck.⁴

Synpunkter på avsnitt 3.4.3 Läkemedel

Kommitténs förslag: En utredning bör tillsättas för att se över hur statens ansvar för läkemedel och särskilt finansieringen och styrningen kan utökas och stärkas. Regeringen bör även på kort sikt vidta åtgärder för att säkerställa en jämlik tillgång till vissa särskilda läkemedelsbehandlingar.

PRO:s kommentarer: Se svar avseende kapitel 3.4 ovan.

Synpunkter på avsnitt 3.4.4 Vaccinationer

Kommitténs förslag: Staten bör ta ett utökat ansvar för vaccinationer genom de nationella vaccinationsprogrammen.

PRO:s kommentarer: Se svar avseende kapitel 3.4 ovan.

Synpunkter på avsnitt 3.4.5 Screening

Kommitténs förslag: Staten bör ta ett utökat ansvar för screening. Ett utökat statligt ansvar är dock förenat med flera utmaningar, varför en utredning bör tillsättas med uppdrag att närmare utreda formerna för detta.

PRO:s kommentarer: Se svar avseende kapitel 3.4 ovan.

Synpunkter på avsnitt 3.4.7 Luftburen ambulanssjukvård och luftburna sjuktransporter

Kommitténs bedömning: Regionerna har ett upparbetat samarbete kring ambulansflyg. När det gäller ambulanshelikopter är situationen en annan och alla regioner har i dag inte någon egen helikopterverksamhet. Vidare noterar Kommittén att Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten lagt fram förslag om det nationella och statliga ansvaret för frågorna i händelse av kris, höjd beredskap och krig. Kommittén bedömer att det är angeläget att regeringen bereder dessa förslag vidare och då även inkluderar den nationella samordningen och styrningen samt tillgången i fredstida lägen.

PRO:s kommentarer: PRO delar bedömningen. Även inom detta område är det centralt för PRO att det är behoven som är styrande för tillgången till hälso- och sjukvård samt att denna är likvärdig över

³ PRO (2022, sid 26): "Handlingsprogram. Gäller 2022-2026" [PRO Handlingsprogram A5 2022_final_uppslag.pdf](#) [251002]

⁴ PRO (2022, sid 24-25): "Handlingsprogram. Gäller 2022-2026" [PRO Handlingsprogram A5 2022_final_uppslag.pdf](#) [251002]

hela landet. I alla regioner ska det finnas den bästa vård som kan ges, inklusive ambulanssjukvård, också när denna är luftburen.

Synpunkter på kapitel 3.5 Kommitténs bedömningar och förslag om stärkt och förbättrad statlig styrning

Kommitténs förslag: Riktade statsbidrag bör användas endast i undantagsfall. Det bör fastställas tydligare kriterier för när riktade statsbidrag får användas.

PRO:s kommentarer: PRO tillstyrker förslaget och vill se att de riktade statsbidragen inte överanvänds. När de används bör det ske på ett sätt som i största möjliga mån skapar förutsättningar för rimliga planeringshorisonter i såväl de kommunala som de regionala verksamheterna. Det är även centralt att de riktade statsbidragen hanteras på ett sätt så inte de skapar orimliga och onödiga undanträngningseffekter i hälso- och sjukvården, något som riskerar att drabba äldre multi- och/eller kroniskt sjuka extra hårt.

Kommitténs förslag: Den statliga styrningen bör renodlas mot normering och antalet styrformer begränsas. Det bör tillsättas en utredning om hur och på vilka områden detta ska genomföras.

PRO:s kommentarer: PRO tillstyrker förslaget och instämmer i utredningens resonemang när den konstaterar att många aktuella frågor för hälso- och sjukvården i dag är tvärssektoriella och behöver styras och samordnas därefter. PRO håller också med om att även de statliga myndigheternas styrning genom riktlinjer, rekommendationer och liknande som vänder sig till regionerna behöver få ett större helhetsperspektiv. Det är förutsättningen för att styrningen kan få ett positivt och konkret genomslag i hälso- och sjukvårdens dagliga verksamhet.

Kommitténs förslag: Staten bör vidta åtgärder gentemot regionerna för ökad regelefterlevnad och för att stärka patientens ställning. Detta kräver dels stärkt uppföljning, information och kunskap om regionernas insatser, dels verktyg i form av till exempel stärkt tillsyn och utökade sanktioner samt information till patienterna om deras rättigheter och möjligheter att välja i olika avseenden.

PRO:s kommentarer: PRO tillstyrker detta förslag kraftfullt. Det är hög tid att staten i större utsträckning kliver fram, med de styrintstrument som finns, så skillnader i den hälso- och sjukvård som erbjuds runt om i Sverige kan minska markant jämfört med dagens läge.

Det kommunala självstyret har för länge använts som en för enkel förklaring till varför skillnaderna i tillgången till och resultaten i hälso- och sjukvård ser ut som de gör idag. Här är det bra att överväga utökade sanktionsmöjligheter, samtidigt som det bör övervägas vilka exempelvis positiva ekonomiska incitament (morötter) som kan införas i systemen. Bägge delar kan och bör ske samtidigt som de mycket olika förutsättningarna mellan och inom olika regioner och kommuner beaktas. Det är även positivt att stärka patientens ställning i vården. sistnämnda är ett arbete som PRO med sin tydliga regionala och kommunala förankring skulle kunna bidra till bland annat via de regionala och kommunala pensionärsråden.

Stockholm, dag som ovan,

Åsa Lindestam

Ordförande Pensionärernas riksorganisation